

Особливості національного правосуддя

У дискусії на тему «Судоустрій: позитив, недоліки, напрями модернізації» в редакції газети «Голос України» взяли участь Голова Верховного Суду України в 2002–2006 роках Василь МАЛЯРЕНКО, постійний представник Верховної Ради України в Конституційному Суді Анатолій СЕЛІВАНОВ, заступник голови Київського апеляційного адміністративного суду Ірина САПРИКІНА, головний редактор «Голосу України» Анатолій ГОРЛОВ, заступник головного редактора «Голосу України», заслужений юрист Сергій ДЕМСЬКИЙ. Серед широкого кола обговорених питань для публікації в журналі «Віче» ми обрали ті, яким учасники дискусії приділили особливу увагу.

16

Чому потрібні зміни?

Відкриваючи дискусію, **А. Горлов** навів низку причин, з яких нині часто йдеться про необхідність модернізації системи судочинства. Загалом не в усьому поділяючи оцінки суспільства, всі учасники заходу все ж однозначно визнали нагальну потребу в удосконаленні системи правосуддя.

І. Саприкіна: Не можна говорити, що система така недолуга, що її потрібно будувати заново. Однак удосконалити цей процес потрібно, виходячи з того, чим найбільше не задоволене суспільство – тяганиною, недосконалістю й недоступністю, невиконанням деяких судових рішень. Усе це в сукупності створює певне негативне враження від судової системи. Проте це не означає, що її потрібно руйнувати. По-перше, дуже правильно зроблено, що організовано декілька вертикалей судової системи – загальна юрисдикція, адміністративна, господарська.

По-друге, вважаю, недоцільно було змішувати адміністративну систему із загальною юрисдикцією на першій інстанції. Ми знаємо, що місцеві суди діють і як суди загальної юрисдикції, і як адмінсуду. Через це судді загальної юрисдикції перевантажені, що, звісно, не може викликати довіру та прихильність суспільства. Уявіть суддю, який одночасно, в один день, повинен користуватися Цивільним процесуальним кодексом, кодексами адміністративного судочинства та про адміністративні правопорушення, а також Кримінальним процесуальним кодексом, і до того ж досконало їх вивчити. Навіть якщо судді розділені за роботою по цивільних і кримінальних палатах. Звичайно, суддя, який одночасно, в один день, використовує декілька процесуальних кодексів, не може не помилитися, так би мовити, якісно, у повному обсязі здійснювати правосуддя. Звичайно, це буде приводом для нарікань з боку суспільства. Тут ми маємо визнати: ці скарги обгрунтовані.

По-третє, перевантаження суддів, спричиненого розглядом справ щодо соціальних виплат, мабуть, не очікував ніхто. Ні судова система,

На знімку (зліва направо): Анатолій Селіванов, Василь Малярєнко, Анатолій Горлов, Ірина Саприкіна, Сергій Демський

ні керівництво держави. Тут треба приймати рішення на законодавчому рівні або вводити хоча б таке поняття, як «судовий прецедент», щоб аналогічна категорія справ вирішувалася однозначно, згідно з напрацьованою судовою практикою. Є керівні роз'яснення, постанови вищих спеціалізованих судів, Верховного Суду України з урахуванням думки Європейського суду з прав людини. Тоді це правосуддя було б швидким, якісним і нарікань, звісно, у громадян було б менше.

В. Малярєнко: Сказати, що правосуддя в Україні гірше, ніж будь-де, не можна з огляду на статистику звернень до Європейського суду з прав людини з інших країн. У всіх країнах суди припускаються помилок. У нас же гіпертрофоване уявлення про суд. В Україні на 45 мільйонів населення 8,5 мільйона судових справ щорічно. Скажімо, в США на 310 мільйонів лише 3,5 мільйона справ. Тепер подивіться на проблему під іншим кутом зору. 83 відсотки з 8,5 мільйона справ залишаються неоскарженими. Тобто вважаються законними. Лише 17 відсотків оскаржуються в апеляційних і касаційних інстанціях. І лише 10 відсотків із них вважаються помилковими. Чому в суспільстві йдеться про поганий суд? Скільки світ стоїть, потерпіла сторона завжди обвинувачує не себе, а суддю.

А. Селіванов: Бути суддею сьогодні в Україні не лише почесно, як і в решті держав, а й відповідально. Водночас ми повинні дивитися на соціальні явища, а вони якраз і представляють саме позицію суспільства, що часто не збігається з нашими суб'єктивними оцінками. Я можу орієнтуватися на пошту від громадян, яку отримує Верховна Рада: більшість нарікань у листах саме на адресу судової влади. І тенденція до зростання цих нарікань – це об'єктивна категорія, якщо спиратися на кореспонденцію Верховної Ради, і це потребує реагування шляхом внесення змін до законодавства, посилення парламентського контролю там, де необхідно виправляти ситуацію. Народні депутати виявляють стурбованість такими обставинами. Бо ми бачимо, як правосуддя ухляється від свого основного завдання – захисту прав і свобод людини... А для чого взагалі була створена адміністративна юстиція? Не для захисту публічної влади, а для того, щоб права і свободи людини відповідно до Європейської конвенції, Конституції України нарешті стали пріоритетом. І що ми бачимо? У самому Кодексі адміністративного судочинства закладений «дефект», який свідчить, що публічна влада може звертатися з позовом до громадян як відповідачів...

А судді хто?

Розмова про корумпованість суддів розпочалася з тези: навіть на найвищому рівні звучало, що в нас найкорумпованішими в суспільстві є судді. Гості редакції дотримувалися дещо іншої думки, мотивуючи її тим, що в системі правосуддя відбуваються такі самі процеси, як і в суспільстві загалом.

І. Саприкіна: Дуже великий вплив на дію судової системи має саме громадська думка, яка формується засобами масової інформації... Усе це пішло від екс-президента Віктора Ющенка, який з високої трибуни сказав, що судді такі-сякі і їх треба гнати. Після цього лише ледачий не пхнув суд.

Але факти корумпованості є й серед вищих ешелонів влади. Таке враження, що, крім як серед суддів, корупції більше немає ніде.

Є певні недоліки в роботі суддів, але можливість судової помилки передбачена законодавчо. Тому й існує проходження рішень суду першої, другої та третьої інстанції. Правильність рішення суду першої інстанції перевіряє апеляційний суд. Першу та другу, у свою чергу, перевіряє вищий суд. Якщо є необхідність, може перевірити й Верховний Суд України. Крім того, наші громадяни не позбавлені можливості звернутися й до Європейського суду. Тому казати, що судові рішення незаконні й суддя корумпований, тільки тому, що комусь щось не сподобалося, неприпустимо.

Розумієте, тільки якщо стосовно конкретного судді є вирок, що він постановив завідомо неправосудне рішення, тоді можна говорити про помилку судді. Інакше, ви ж ро-

зумієте, як збурується суспільство. Особа, яка виграла справу, вважає, що була права від самого початку. Суд тільки підтвердив це. Той, хто не задоволений, уже на якомусь телеканалі розповідає про корумповані суди. Те, що сама сторона була не підготовлена, доказів не надала, адвокат непрофесійний і взагалі вимоги, вибачте, не лізуть ні в які законодавчі ворота, нікого не цікавить. Є ображена людина, можна паплюжити суд, суддів. От вам і відповідь на питання щодо корумпованості.

В. Маляренко: Я суддя з 35-річним стажем і звик довіряти не словам, а фактам. Фактів корумпованості суддів не більше, ніж фактів корумпованості прокурорів, слідчих, глав адміністрації, голів сільських рад тощо. Тобто це є звичайний природний процес. Але суспільство підігривається журналістами, потерпілими й багатьма іншими людьми. Я не можу як суддя сприйняти те, що судді сякі-такі. Вони працюють у надзвичайно важких умовах, щоб ви знали. Отих 8,5 мільйона справ розглядаються в основному своєчасно. Так, у Європейський суд надходять скарги. Передусім треба подивитися, на що саме скажаться наші громадяни. А скажаться вони не на судові рішення, а на невиконання судових рішень. Надходять скарги на несвоєчасність певних процесуальних дій, можливо, й судового розгляду справи. І зовсім малесенька частина стосується порушення прав людини в ході судового процесу. Отже, висновок про те, що судочинство в нас не зовсім добре, робиться на окремих фактах...

Що стосується вікового цензу. У нас віковий максимум судді – 65 років. Мені далеко за 65, і я зараз працюю, але чому не можу працювати суддею? Я ж віддав цій роботі 35 років. Чому Президенту, депутату й уряду ніхто таку рогатку в 65 років не ставить, а судді ставить? Також проблема залежності. Ось тому суддю певним чином тримають на гачку.

У небагатьох країнах є такий обмежений вік. У більшості ж країн це – 70 чи 75, а то й взагалі не визначено. Ось, наприклад, у Сполучених Штатах Америки судді працюють довічно, поки здоров'я вистачає. А чому? Подивіться на роботу Вищої ради юстиції, яка приймає рішення про покарання, про звільнення судді з посади, про відповідальність. Коли ви проаналізуєте, то побачите: після 60 років надзвичайно рідкісний випадок, коли суддя робить якийсь поганий вчинок. Як правило, це притаманно людям у молодому віці. Рідко порушують закон і стають перед кваліфікаційною комісією й ті судді, яких призначено на п'ятирічний термін. Чому? Тому що вони бояться! А хто найбільше зловживає? Ті, які мають по 15–20 років стажу. Тобто найбільш законслухняними є зовсім призначені та судді поважного віку. І тому, на мій погляд, що більший вік судді, то краще для правосуддя, безпечніше. Бо він уже не зазіхає ні на що. І хабарів не бере. І не зловживає. Він уже не намагається бути красивим і успішним. Тому в Конституції повинна бути норма, що суддями можна працювати якщо й не довічно, то хоча б до 70–75 років, тож варто підняти граничний вік. І тоді це буде справедливо й розумно.

Незалежність суддів: мета чи мрія?

Учасники дискусії одностайні були в тому, що найгострішою проблемою правосуддя є дотримання принципу незалежності суддів. Вона потребує обов'язкового й першочергового розв'язання, від чого значною мірою залежить і доля інших напрямів модернізації судової системи.

В. Маляренко: Треба виходити з того, що головна проблема судочинства сьогодні – це його залежність від владних структур. Це треба визнати. Суддя постійно боїться. Боїться прокурора, Вищої ради юстиції. Закон про відповідальність суддів надзвичайно розмитий, неконкретний. Суддю будь-коли можна притягнути до відповідальності й покарати. У Конституції є така норма: вплив на суддю в будь-який спосіб забороняється. Тепер я у вас запитую: якщо ми напишемо в Конституції «красти заборонено», перестануть красти? У Конституції також записано, що власність недоторканна, а на розвиток цієї норми в Кримінальному кодексі передба-

чено покарання. Вплив на суддю заборонений, але відповідальності за це в законодавстві немає. Отож передусім треба сказати в Конституції, що вплив на суддю заборонений у будь-який спосіб, а за здійснення такого впливу законом передбачається відповідальність.

І в Кримінальному кодексі потрібно передбачити відповідальність за вплив на суддю. Повірте, тоді суддя не боїтиметься, що його викличе голова суду, а той, у свою чергу, не боїтиметься, коли його ще кудись викликатьимуть. Але щоб ця норма діяла в суспільстві, треба в Конституції мати ще одну норму: щоб прокурор був незалежний. Бо коли прокурор залежний, суддя завжди буде винний. І тому треба, щоб прокурора обирали не на п'ять, а, можливо, на сім років. Щоб його каденція не збігалася з каденцією Верховної Ради, уряду та Президента. Щоб прокурора можна було звільнити лише в порядку імпичменту. І щоб суддю можна було звільнити з посади

в порядку імпичменту. Я не кажу про щось міфічне. У багатьох успішних країнах такі норми давно діють.

Незалежний суд – ось головна вимога Ради Європи, міжнародних структур. Усе інше вони можуть вибачити, а це – ні. Бо, дивлячись на суддю, який 99 відсотків справ вирішує на користь прокурора, вони не можуть зрозуміти, як таке може бути. Як можна боятися прокурора? Ось у чому проблема. Тобто перше завдання конституційної реформи – зробити суддю якомога більше незалежним, і не на папері, а фактично.

У Конституції потрібно записати: вплив на суддю заборонений і карається за законом. І цього достатньо. Решта випливає в законах. Але в Основному Законі має бути сказано, що прокурор незалежний. Доти, доки прокурор виконуватиме вказівки, ні про який незалежний суд не може бути й мови.

А. Селіванов: Справді, найболючіша тема, яка нині турбує суспільство й від чого, мабуть, з'являються інші недоліки, – це несамостійність і вплив

на суддів. Цю проблему не розв'язано. 13-й пункт Резолюції ПАРЕ 2007 року прямо зазначає, що суди – найдемократичніша ланка системи державної влади. Але я приходжу в суд і бачу зовсім інше. Якщо громадяни звертаються в приватних питаннях до суду, трапляються прикрі випадки, коли суддя підсумовує: ідіть, завтра буде оголошено рішення, мені все зрозуміло. Якщо до нього виявляється недовіра, суддя каже, що то було попереднє засідання. Як же тоді на попередньому засіданні приймаються остаточні рішення?

Інший випадок. Суддя проголошує, так би мовити, склад учасників. З'ясовується, що під вартою не Петров, а Дендров, не того достави-

ли. У такому разі треба негайно відпустити людину. А що робить суддя? Скасовує постанову про висунення обвинувачення, а постанова слідчого нехай буде, це він винен, і нехай сам виправляє. Отакі речі не дозволяють говорити, що в нас справедливий, гуманний і найрозумніший, з точки зору закону і права, суд.

І. Саприкіна: У принципі, відповідальність суддів прописана в законі про Вищу раду юстиції (за які проступки суддю звільняють з посади) і в Кримінальному кодексі. У цьому плані все врегульовано на достатньому рівні. А ось що стосується впливу на суддю, то тут прогалина. Тож якщо з одного боку б'єте, то з другого – захищає.

А. Селіванов: Правники вказують на багато недоречностей, коли йдеться про необхідність не тільки розширити норми Конституції новими положеннями щодо судової влади. Коли треба запровадити нові інститути, які безпосередньо реалізовуватимуть владу народу щодо виборності суддів. Ну як це так, що суддю апеляційного суду обирає народ? Я цього не розумію, так само як вибори народом суддів Конституційного, Верховного судів. Але мирових суддів, якщо будуть доповнення до Конституції, – треба, і обов'язково. Ми маємо передбачити такий інститут, давно відомий у інших країнах.

18

Рішення ухвалено, а що з його виконанням?

Низький рівень виконання судових рішень – також одна із серйозних вад нашого правосуддя. Через надмірну завантаженість суд не тільки не здійснює контроль за виконанням своїх рішень, а й фізично не спроможний це робити. А виконавча влада за це практично не несе відповідальності. Учасники розмови в цілому означили суть проблеми, а от для розроблення механізмів її розв'язання потрібні конкретніші й детальніші пропозиції.

І. Саприкіна: Якщо немає важелів змусити виконати судові рішення, воно перетворюється на бульбашку. Тоді й сенсу в його прийнятті немає. Треба вдосконалювати закон, змінювати підходи до кадрового добору державних виконавців. Я якось не переймалася питанням саме виконання судових рішень, однак це дуже болюча проблема. Узагалі, державна виконавча служба відок-

ремилася від суду, і суд не здійснює контролю за виконанням свого рішення. Хоча за нашої завантаженості це, може, й правильно. Бо якщо суддя ще й виконання рішення контролюватиме, то, мабуть, і ночуватиме на роботі.

В. Маляренко: У 1979–1980-х роках судді контролювали судових виконавців. Тоді кожен суддя відповідав за виконання свого рішення. Контролю сьогодні, я так відчуваю, мало. І відповідальності мало за нечасне виконання судового рішення.

А. Селіванов: Спираючись на статистику, можна констатувати, що 90 відсотків рішень не виконуються. Що потрібно змінити, чи потрібно для цього залучати Конституцію? Обов'язково. Основний Закон держави не може сьогодні бути прописаний як принципи. Бо ми живемо у своїй національній і правовій системі. І вона вимагає від нас, щоб ми

чітко визначилися, а не домислювали. Чому до Конституційного Суду звертаються: дайте, будь ласка, тлумачення? Не розуміють судді, прокурори та працівники інших органів того, що написано в Конституції. І тому, на мій погляд, з позиції модернізації ми можемо щось зробити в цьому плані. Наприклад, VIII розділ називається «Правосуддя». У жодній Конституції зарубіжних країн немає слова «правосуддя», є «судова влада». До цієї судової влади повинно включатися й виконання рішень суду. Не буде ця служба об'єктивно працювати при Міністерстві юстиції, і тому Мін'юст уже намагався відокремити її від себе.

В. Маляренко: Треба сказати, що це функція правосуддя. Правосуддя не закінчиться доти, доки не виконане судові рішення. І тому це функція не виконавчої влади, а судової.

Як удосконалити судову систему?

Аналізуючи проблеми в діяльності судів, учасники дискусії поділилися своїм баченням шляхів їх розв'язання. Переважно йшлося про необхідність змін на законодавчому рівні.

В. Маляренко: У 2006 році Парламентська асамблея Ради Європи прийняла рекомендацію, в якій зазначається, що всі конституції країн-членів РЕ мають бути приведені у відповідність до Європейської конвенції про захист прав і основоположних свобод людини (1950 рік). Тож і в наш Основний Закон насамперед необхідно внести зміни відповідно до європейських стандартів. Наприклад, у конвенції є такі поняття, як «справедливий суд», «неупереджений суд впродовж розумного строку» тощо. Тобто передусім потрібно вирішити це.

Як загалом бути з тією колосальною завантаженістю? Ось нині у вищому спеціалізованому суді на

кожного суддю припадає 200 справ на місяць. Якщо в місяці 22 робочі дні, то щодня суддя має розглянути вісім-дев'ять справ. Як можна прочитати, вивчити законодавство, прийняти рішення, підготувати його? Боже мій, ким це треба бути?! Тож потрібно вирішити питання про те, щоб було не 8,5 мільйона справ, а втричі-вчетверо менше. Що треба зробити? У Конституції є така норма, що під юрисдикцію суду підпадають усі правовідносини, які відбуваються в державі. Так, така норма є в кожній державі, але ж і межі якось треба мати. Не можуть бути «усі правовідносини», бо є й такі, які можуть розглядатися попередньо не судом.

Є й інша можливість скоротити кількість справ. У більшості країн є таке поняття, як «мировий суд». Що робить цей суд? Розглядає незначні справи. Думаю, не візьму гріх на ду-

шу, якщо скажу, що нині абсолютна більшість справ у судах – це дрібні, малозначущі справи. Які, проте, забирають у судді максимум часу. Щоб суддя районного, апеляційного і так далі суду цим не займався, ці питання мають вирішувати мирові судді.

У 1996 році ми порушували питання про запровадження такого інституту, але тоді і країна, і система були не готові. Водночас у багатьох країнах це діє, судді обираються на місцевому рівні. Є різні форми обрання. Зокрема, населенням, районною радою, Президентом, Вищою радою юстиції тощо. Найпоширеніший варіант – обрання населенням. Далі. Ці люди фактично на розгляді дрібних справ стажуються й через певний строк (три-п'ять років) стають суддями районних судів. Вони вже мають досвід, бо їх навчило життя. У більшості країн мирові судді навіть не отримують заробітної

плати, тобто працюють на громадських засадах. Є навіть такий фактор, як відсутність юридичної освіти. З'ясовується, для того, щоб розірвати шлюб або стягнути аліменти, необов'язково мати вищу юридичну освіту.

Я починав служити в суді ще в далекі 1970-ті роки. Тоді народні засідателі інколи виконували обов'язки суддів. Більшість засідателів розглядали справи, не маючи вищої юридичної освіти. Отож, щоб запровадити мировий суд, потрібно в Конституції прописати відповідну норму.

Нині головна розмова про те, яким чином його призначати чи обирати. Дедалі частіше я чую про те, що його має обирати народ.

Я обирався заступником Голови Верховного Суду в 1993 році. Обирали мене у Верховній Раді. Тоді було багато фракцій, багато політичних сил. Так ось: кожна політична сила зі мною зустрілася, кожна політична сила намагалася з'ясувати, чи буду я на їхню користь рішення приймати. Я дуже боюся, що кожна з понад 150 партій захоче мати свого кишенькового суддю. Це дуже небезпечно, і тому я кажу, що мирового суддю має обирати населення. А щодо серйозних справ, то для їх розгляду суддів має призначати Президент. Керманч держави призначає суддів у більшості країн. Щоб суддя не був залежний від політичної партії, яка його проштовхне.

Верховний Суд нині не має повноважень, а Конституційний – народної довіри. Він сьогодні надзвичайно заполітизований. Як зробити так, щоб і навантаження було, і функції, а заполітизованості менше? І щоб довіра народна була. А це означає: треба думати, що робити з Верховним Судом і з Конституційним Судом. Або їх об'єднувати, або по-іншому формувати Конституційний Суд. Або змінювати компетенції. Ось є слушна думка. Василь Федорович Сіренко висловився за те, щоб Верховний Суд мав такі функції, як, приміром, Європейський суд з прав людини. Чому ні? Навіщо людину гнати в Європейський суд, якщо порушені її права? А чому в Україні Верховний Суд не може розглянути це питання?

Ви знаєте, чому нині багато сумнівних рішень? Тому що їх скасувати неможливо. І отой недобросовісний суддя, що їх приймає, знає це. Сьогодні достатньо, щоб адвокат, прокурор і суддя погодили якусь позицію – і ніхто не скаржиться. Одіозне судові рішення, але скарги немає. І виконується ухвала. Потрібно, щоб одіозне рішення за будь-яких обставин – хоче хтось цього чи не хоче – було скасовано. А ті, хто постановив це одіозне рішення, були покарані. Отоді можна буде сказати, що це правосуддя.

І. Саприкіна: Якщо запроваджувати, наприклад, суд присяжних, треба знати, якої юрисдикції. Можливо, є сенс узяти досвід західних держав і запровадити суд присяжних у певних категоріях цивільних та адміністративних справ. Оце і є представництво народу, участь народу в судочинстві. Однак до цього треба дуже обережно ставитися. Кожна помилка в законодавстві, яке утворює такі інститути, дуже й дорого коштують країні. Пригадайте, яку шкоду державі й судочинству завдали третейські суди. Це можна сказати як суддя. Третейські суди вирішували питання корпоративні, питання власності землі. Вибачте за негарне слово, але «дерібан» землі відбувся тільки через рішення третейських судів. Вони лізли туди, куди їм узагалі не можна було втручатися. Вони вже пішли і в адміністративні справи, це був жах. Причому сьогодні третейський суд є, завтра його вже немає. Не можна знайти ні судді, ні суду, ні матеріали витребувати, ні з'ясувати, що там відбувалося. А процеси вже пішли, власність перереєстрували – і все. Тому до таких інституцій треба ставитися обережно, бо наслідки можуть бути просто катастрофічні.

Пропозиція щодо мирових суддів дуже й дуже слушна, однак треба певним чином виписати коло питань, які можуть вирішувати ці суди, щоб вони не залізли не в свою юрисдикцію, не почали вирішувати те, що взагалі їм не притаманне. Якщо ми кажемо, що мировий суддя може не бути професійним суддею, то він і не має вирішувати питання, які належать до компетенції професійного суду. Це така тонка, делікатна і високопрофесійна робота, що кидати на загал не можна. Дуже й дуже ретельно треба над цим працювати.

А. Селіванов: Перспективи конституційної модернізації відкривають широкі можливості для правової аргументованої думки, яка ґрунтується на реаліях сучасного життя. Не повторюючи загальновідомих оцінок як громадян, так і самих суддів щодо негативних явищ у судовій системі України, лише зазначу, що невиконання пункту 13 Резолюції ПАРЄ від 19 травня 2007 року, в якому неприпустимим явищем в Україні вважається систематичне використання неналежним чином судів іншими владними інститутами на всіх рівнях, підтверджує процес руйнування судової системи як ключового демократичного інституту. Хіба можна стверджувати, що сьогодні суди служать Конституції і законам України, повною мірою захищають права і свободи громадян, а судді відповідно правляють правосуддя незалежно і справедливо? Звідки тоді береться упередженість, необ'єктивність до майнового чи посадового станови-

ща осіб, які повинні бути рівними перед правосуддям і відповідати за законом? Мабуть, не варто наголошувати й на тому, що незалежність суддів як конституційний принцип втрачає будь-який сенс, коли виконавча влада постійно обмежує їх матеріальне утримання, соціальний захист суддів опустився до крайньої межі. Не випадково Верховний Суд України вже втретє звертається до Конституційного Суду України з поданням про неконституційність такого ставлення держави до суддів. Я наводжу ці обставини як мотивацію конституційної модернізації, крім багатьох інших аргументів щодо необхідності внесення змін до розділу VIII Основного Закону.

Насамперед це стосується положення частини другої статті 124: «Юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі». На практиці ця норма призвела до того, що судді опинилися заручниками неякісного, неефективного й некваліфікованого правосуддя. Хіба суддя встигне розглянути за день 10–15 справ, якщо за «урізаними» судовою реформою 2010 року процесуальними строками в нього не вистачає можливостей глибоко вивчити законодавство, матеріали справи, підготувати процесуальні документи? Звідки візьметься якість правосуддя? Сторони та інші учасники розгляду отримують повістки «на завтра», а тому їхня участь більше схожа на спостерігачів процесу. Можливості адвокатів і представників зводяться до письмових клопотань, а захист інтересів громадян, по суті, обмежений через брак часу для дотримання вимог процесу, завантаженість суддів і постійні черги в коридорах. Усе це потребує перегляду й розроблення нової правової конструкції статті 124 Конституції, не оминаючи й положення частини другої статті 55. Нагадаємо її: «Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб».

Смисл такої новели – гарантія права на оскарження в суді рішень і дій органів державної влади «відповідно до законів України». Якщо сама Конституція допускає випадки обмеження прав і свобод громадянина згідно зі статтею 64, то як тоді розуміти гарантію оскарження в судах усіх прав і свобод?

Тут вочевидь проглядається колізія в самому тексті Конституції, і, мабуть, комісіям з прав людини, а також з питань судової влади слід у цьому розібратися, щоб конституційні норми відповідали реаліям суддівської діяльності.

Підготував
Олександр МАЛІЄНКО.
Фото Сергія КОВАЛЬЧУКА.